

Н.М. ШИЯН, Т.Л. АНДРІЄНКО

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601, Україна

***ALDROVANDA VESICULOSA* L. (*DROSERACEAE*)
У БАСЕЙНІ р. ПРИП'ЯТІ**

Ключові слова: *Aldrovanda vesiculosa*, флора, охорона,
гербарій KW, Україна, Білорусь

Протягом останніх двадцяти років *Aldrovanda vesiculosa* L. (*Droseraceae*) привертає увагу не лише науковців, але й спеціалістів і колекціонерів, які ставлять за мету вирощування виду в штучних і напівштучних умовах. Завдяки накопиченому досвіду культивування *A. vesiculosa* частково відновлена в природних локалітетах Швейцарії, Польщі, Чеській Республіці, де вона раніше повністю або частково зникла [34, 39]. Зважаючи на це, природні території, на яких спостерігається концентрація документованих місцезростань *A. vesiculosa* (тих, де вид зник, і тих, де він наявний дотепер), можна розглядати як потенційне джерело для його відновлення. До «гарячих точок» виду має бути прикута особлива увага природоохоронців і науковців. За нашими спостереженнями, такою територією в Європі для *A. vesiculosa* є басейн річки Прип'яті.

Матеріали та територія досліджень

Прип'ять — найбільша за довжиною і площею басейну права притока Дніпра, яка бере свій початок поблизу с. Голядина Любомльського р-ну Волинської обл. Вона тече переважно Поліською низовиною в низьких заболочених берегах у межах України (Волинська, Рівненська, Київська області) та Білорусі (Брестська, Гомельська області). Загальна довжина Прип'яті — 761 км (з них

261 км припадає на територію України). Загальна площа басейну складає 121 км² (з них 68,3 км² (66 %) — на території України), максимальна ширина басейну — 460 м, середня — 256 км; середня висота — 179 м; середній ухил — 5,31 %. У заплаві річки розвинуті дві надзаплавні тераси. Ширина заплави у верхній течії становить 2—4 км, у повноводні роки затоплюється на кілька місяців; у нижній течії ширина заплави сягає 10—15 км. Річище у верхній течії каналізоване, завширшки до 40 м; нижче — звивисте, утворює меандри, стариці, протоки, якими сполучається з озерами, — в середній течії завширшки 50—70 м, а в пониззі — 100—200 м. При впадінні в Київське водосховище його ширина становить 4—5 км. Басейн Прип'яті має добре розвинену гідрографічну мережу, яку утворюють 10,5 тисяч річок і річечок. Основними притоками є Турія, Стохід, Стир, Горинь, Ствига, Уборть, Славетна, Жолонь, Уж (праві притоки, що течуть територією України), Вить, Піна, Ясельда, Бобрик, Лань, Случ, Птич, Тремля, Іпа (ліві притоки, які течуть територією Білорусі). Живлення річки змішане. Для водного режиму характерна тривала весняна повінь, коротка літня межень, що порушується дощовими паводками з майже щорічним підняттям води в осінній період. На весняний період припадає 60—65 % річного стоку: в цей час вода піднімається на 1—4 м, а на звужених ділянках — до 7 м. Щороку річка замерзає у грудні, а скресає в березні. Дно річки піщане або піщано-мулисте. Колір води зумовлений переважанням у басейні торфово-болотних ґрунтів [32].

Прип'ять має важливе господарське значення, на її берегах розміщені десятки населених пунктів, зокрема міста Пінськ, Мозир (Білорусь). На протязі 577 км Прип'ять є судноплавна. Свого часу Дніпровсько-Бузький канал з'єднував басейн Прип'яті з басейном Західного Бугу. У 1986 р. Прип'ять і її басейн зазнали радіоактивного забруднення.

Ми здійснили аналіз наявних літературних джерел, відомих картосхем поширення *A. vesiculosa* в Європі, проаналізували весь доступний гербарний матеріал у колекціях *KW*, *LW*, *MSUD* та ін., вивчили також матеріали власних польових досліджень, проведених у басейні Прип'яті. На основі даних цього аналізу був складений загальний список місцезростань, де була помічена *A. vesiculosa* на дослідженій території. Особливу увагу звертали на локалітети, підтверджені гербарним матеріалом і відмітками в особистих польових щоденниках, насамперед протягом останніх 10 років. Усі ці відомості були використані під час складання картосхеми поширення *A. vesiculosa* в басейні р. Прип'яті; за гербарними матеріалами створено базу «ALDROVANDA» на основі системи управління базами даних BRHAMS.

Результати досліджень

Басейн Прип'яті — унікальний природний комплекс, у якому зростає низка рідкісних видів, серед них — *A. vesiculosa*. Ця цікава водна безкоренева комахоїдна рослина спородично поширена в Європі, Азії, Африці, Австралії. Нині цей вид відомий у Європі зі Швейцарії, Німеччини, Чехії, Словаччини, Польщі, Литви, Сербії, Румунії, Туреччині (?), Росії, Білорусі та Україні [1, 5, 14, 24, 26,

29, 30, 35—45]. У Франції, Австрії, Італії, Болгарії та Швеції *A. vesiculosa* занесена до списків рослин, що охороняються як зниклі види; тут здійснюються спроби реінтродукції його в природу [28, 34, 39, 43, 45]. Взагалі в Європі за останні 30—50 років спостерігається різке скорочення кількості локалітетів *A. vesiculosa* [21, 34, 39, 45]. Це стосується насамперед Західної Європи, для території якої нині вид відомий не більше як із 20 точок [17, 34, 37, 39]. Тому моніторинг його поширення і стану популяції з метою збереження та відтворення є актуальною проблемою.

Aldrovanda vesiculosa в Україні зростає в лісовій, лісостеповій та степовій зонах. Основними місцями її поширення є басейни річок Прип'яті, верхньої та середньої течії Дніпра, гирлові області Дунаю, Дністра, Дніпра та Південного Бугу [1—4, 6—12, 17, 19, 20, 22, 23, 27, 31, 32, 34, 39]. Прослідкувавши поширення виду на території Білорусі, можна констатувати, що основним регіоном зростання *A. vesiculosa* тут, як і в Україні, є Полісся, де вид достеменно відомий із р. Муховець (притока Західного Бугу, Брестський р-н Брестської обл.), оз. Оріховське (Малорітський р-н Брестської обл.), нижня течія Ясельди (Пінський р-н Брестської обл.), оз. Червоне (Житковицький р-н Гомельської обл.), а в минулому зростав у околицях м. Житковичі* (Гомельська обл.), м. Пінськ і с. Переров (Брестська обл.) [24, 26, 29]. Вид повністю відсутній у центральній частині Білорусі, а на півночі країни відомий із низки озер Білоруського поозер'я (озера Освейське, Обстерна, Спори, Отолово); у 2003 р. був виявлений на території Березинського біосферного заповідника (Вітебська обл.) [29].

Як і на більшій частині свого ареалу, в басейні Прип'яті *A. vesiculosa* зростає у прибережній смугі в озерах, старицях, ставках, річкових заводях, зарослих меліоративних каналах переважно з мулисто-піщаним, піщаним або мулисто-торфовим дном. Вона трапляється як поодинокими екземплярами, так і у вигляді значних скупчень, особливо серед розріджених заростей *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. і *Typha* sp. Оскільки в прибережній смугі спостерігається швидка зміна рослинних угруповань, то розвиток інших видів часто призводить до того, що *A. vesiculosa* мігрує в межах водойми. Важливою умовою наявності виду в екотопі є незначне коливання рівня води протягом усього вегетаційного періоду, тому що *A. vesiculosa* не росте на глибині, більшій за 1 м, але чутлива до пересихання водойм. Крім того, зниження рівня води в неглибоких стоячих водоймах і заводях річок є катастрофічним для виду в зимовий період, коли на мілководдях спостерігається масове вимерзання туріонів. На відкритих і проточних ділянках водойм вид розвивається гірше, але саме течія (як і вплив птахів та повеней) сприяє його поширенню, що й спостерігається в басейні Прип'яті. Крім низької конкурентоспроможності, *A. vesiculosa* характеризується слабкою репродуктивною здатністю (оптимальна температура води для її розвитку та розмноження має складати 23—30 °С; при температурі 17 °С ріст припиняється), тому в умовах помірного клімату вид хоча і квітує, але не утворює насін-

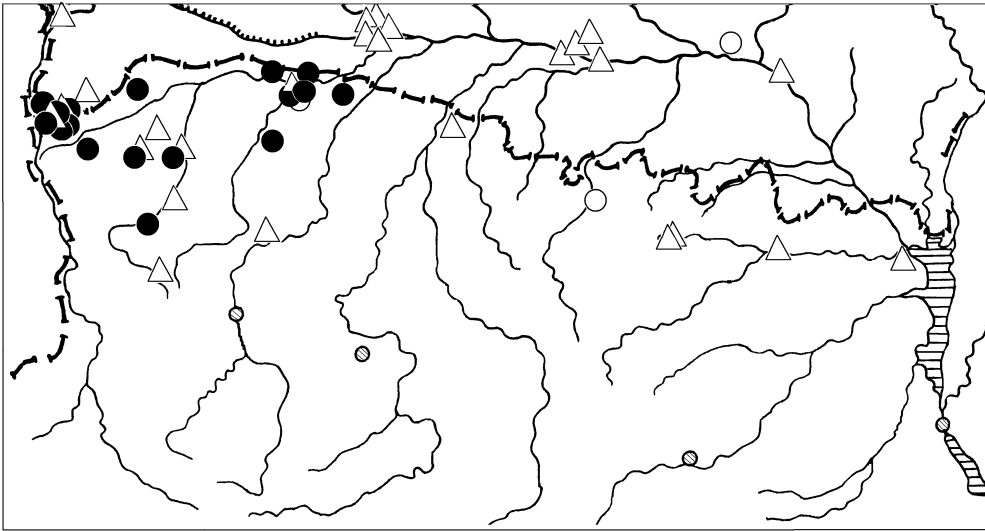
* MSUD s.n.: «[...] Житковичи, в болоте, 11 VIII 1893, И. Пачоский».

ня, а розмножується вегетативно [21, 39]. Особливості біології, про які йшлося вище, спільно з природними факторами призводять до того, що в різні роки кількість особин в одному й тому ж локалітеті може різко варіювати аж до повного зникнення. Саме це є причиною того, що не завжди можна підтвердити зростання виду в раніше відомій точці (т.з. сезонні флуктуації). Крім природно-кліматичних факторів, на чисельність і поширення *A. vesiculosa* впливають забруднення водойм, гідротехнічні будівництва, меліоративні заходи, які спричиняють евтрофізацію водойм, механічне знищення виду та біотопів його зростання.

Розглядаючи басейн р. Прип'яті як єдиний природний регіон, ми переконалися в тому, що в Європі саме він є одним з основних центрів поширення *A. vesiculosa*, оскільки на нього припадає найбільша кількість відомих (за літературними та гербарними зборами) місцезростань цього виду (рис. 1). У той час як із 13-ти відомих нам місцезростань *A. vesiculosa* на білоруській частині басейну Прип'яті в 9-ти з них вид зник [26, 29, 34, 39], в українській частині з 33-ох відомих локалітетів за останні десять років досліджуваний вид відмічено в 25-ти. Найбільше нових відомостей про поширення виду з'явилось за останнє десятиріччя, що пов'язане зі створенням низки природоохоронних об'єктів та активізацією робіт із вивчення флори вже існуючих [3, 4, 10, 16, 17, 19, 22, 23]. Це стосується насамперед досліджень, проведених на території нещодавно створених Національного природного парку «Прип'ять — Стохід» та Черемського природного заповідника, подальшого вивченню біорізноманіття в Шацькому НПП та водно-болотних угідь по річках Прип'ять і Стохід, дослідження найбільш східної частини басейну Прип'яті при впадінні її у Дніпро в межах Чорнобильського спеціального загальнозоологічного заказника [11].

У Волинській обл. *A. vesiculosa* найчастіше зростає на території Шацького НПП. Перші дані про знахідку *A. vesiculosa* в Шацьких озерах у 1964 р. були в роботі С. Мельник, в якій повідомлялося про зростання виду в оз. Пісочне [22]. У подальшому *A. vesiculosa* знайдена в 1988 р. Р. Мойсеєнком, І. Данилюком на мілководдях оз. Люцимер (LW 116023). За літературними [3, 16, 17, 22, 34, 39] і польовими даними авторів і гербарними зборами В. Гончаренко, Д. Якушенко (збори 2001—2009 рр.), *A. vesiculosa* в межах озер Шацької групи відмічалася в різні роки в озерах Світязь, Пулемецьке, Люцимер, Острів'янське, Луки, Перемут, Кримне, Пісочне, Кругле, Чорне Male, Соминець, у каналі між озерами Світязь і Луки-Перемут, у затоках Лука та Бужня. З усіх наведених локалітетів на сьогодні потребує уточнення зростання цього виду в межах озер Чорне Male, Соминець, Пісочне.

У НПП «Прип'ять — Стохід» *A. vesiculosa* трапляється досить часто, подекуди утворює популяції в затоках і старицях Прип'яті та Стоходу. Значні популяції *A. vesiculosa* ми виявили протягом останніх десяти років у затоці Стоходу по маршруту екологічної стежки парку (околиці с. Заріка Любешівського р-ну), на мезотрофному болоті в притерасній частині Стоходу (околиці с. Любешівська Воля та в озерах Біле (околиці с. Невір), Скоринь (околиці с. Дольськ), Рогізне (околиці с. Ветли) того ж району [4]. У 2010 р. І. Дудка та М. Придюк

Картоschema поширення *Aldrovanda vesiculosa* L. в басейні р. Прип'яті: \triangle — за літературними даними; \circ — за гербарними та польовими даними до 2000 р.; \bullet — за гербарними та польовими даними після 2000 р.

Distribution of *Aldrovanda vesiculosa* L. in the Prypiat River basin: \triangle — literature data; \circ — data of herbarium and field research before 2000; \bullet — data of herbarium and field research after 2000

знайшли *A. vesiculosa* у верхів'ї Стоходу в околицях с. Сваловичі Любешівського р-ну, де вона зростала в одній зі стариць Стоходу серед *Stratiotes aloides* L.

На Волині *A. vesiculosa* є також на території створеного в 2001 р. Черемського природного заповідника (Маневецький р-н), де вона зростає у північній частині Черемського болота (збори В. Коніщука, *KW* 057853) та відмічена в меліоративному каналі [19]. Вид поодинокі трапляється в озерах Турське (околиці с. Заболоття Ратківського р-ну), Охотин (околиці с. Любче, заказник «Любче» Ковельського р-ну), Чахівське (Головненське лісництво Чахівського ландшафтного заказника, Любомльський р-н), Мошне (Згоранське лісництво Ландшафтного заказника «Мошне», Любомльський р-н), в околицях с. Сильне (заказник «Мошне»), а також по р. Тур на межі Любомльського та Ковельського районів [3, 10, 25, 33]. Із наведених локалітетів повторних досліджень стосовно зростання *A. vesiculosa* потребують озера Чахівське та Мошне.

У 2008 р. *A. vesiculosa* була знайдена [2] у прилеглому до Волинської обл. Зарічненському р-ні Рівненської обл. на мілководдях оз. Омит, де вид також утворював невеликі угруповання серед заростей *Phragmites australis* (збори 2009 р. Т. Андрієнко (*KW* 050247)).

На Житомирському Поліссі *A. vesiculosa* в межах басейну Прип'яті відома за зборами 1957 р. Є. Брадів і Г. Бачуриної (*KW* 050247, 050240) з болота, що біля оз. Корма (околиці с. Рудня-Озерянська, Олевський р-н). Про це неодноразово згадувалося в літературі [7, 23].

Достеменно відомо, що в нижній течії Прип'яті та її притоки Уж вид зростає в Чорнобильському спеціальному загальнозоологічному заказнику (околиці с. Страхолісся Іванківського р-ну) [11, 15]; за літературними даними, тут вид картовано ще в двох локалітетах [13, 15].

У ценотичному плані *A. vesiculosa* у верхів'ях Прип'яті (на території України) утворює переважно монодомінантні угруповання (ас. *Aldrovandetum vesiculosae purum*) із проєктивним покриттям до 70—80 %, які мають характер окремих ділянок серед рослинності мілководь озер або річних заток. На деяких плямах або ділянках співдомінантами *A. vesiculosa* є *Stratiotes aloides*, *Hottonia palustris* L., *Hydrocharis morsus-ranae* L. Серед виявлених асоціацій із домінуванням досліджуваного виду відмічені *Aldrovandetum vesiculosae purum*, *Aldrovandetum ceratophyllosum (submersi)*, *Aldrovandetum lemnosum (trisolcae)* (наприклад, на Шацьких озерах, в оз. Охотин та ін.). У більшості обстежених озер, стариць, каналів і заток спостерігаються лише фрагменти цих асоціацій. Вони займають невеликі за площею ділянки, як, наприклад, в озерах Скоринь і Рогізне в НПП «Прип'ять—Стохід» [2]. Іноді *A. vesiculosa* сама виступає субдомінантом на ділянках угруповання *Utricularietum (minoris) aldrovandosum (vesiculosae)* (зокрема в заплаві Стоходу, НПП «Прип'ять — Стохід»). Для території Черемського ПЗ В. Конішук вказує асоціації *Spirodelo-Aldrovandetum Borhidi et Komlydi*, 1959 та провізорно описану ним *Sphagno-Aldrovandetum* V.V. Konishchuk 2005 prov. [18]. Оскільки угруповання за участю *A. vesiculosa* є рідкісними, то вони підлягають обліку й охороні та занесені до «Зеленої книги України» [15]. Досить часто відмічені одиночі екземпляри *A. vesiculosa* в низці угруповань прибережно-водної рослинності, де вона зростає у другому ярусі, тимчасом як перший формують *Phragmites australis*, *Typha* sp., *Carex lasiocarpa* Ehrh., *C. rostrata* Stokes та ін. (наприклад, на території Шацького НПП, Черемського ПЗ).

На території Білорусі на лівому березі Прип'яті місцезнаходження *A. vesiculosa* зосереджені неподалік від річки, менше — по її притоках (р. Ясельда). Багато з них втрачено, оскільки антропогенний вплив на цю частину долини більший, ніж з українського боку (концентрація населених пунктів вздовж русла річки, судноплавство, добування сапропелю). Згідно із «Красной книгой Республики Беларусь» [29], вид трапляється тут невеликими групами та окремими екземплярами в біотопах, подібних до українських. Білоруські вчені вважають, що нарівні зі зміною гідрохімічних умов унаслідок забруднення та евтрофізації водойм, надмірного рекреаційного та господарського навантаження в цій частині ареалу на поширення *A. vesiculosa* значно впливають кліматичні фактори, що пов'язано з північнішим розташуванням регіону.

Важливу роль у збереженні *A. vesiculosa* в Білорусі відіграють природно-заповідні території, які тут мають назву «особо охраняемых природных территорий (ООПТ)». Так, на Білоруському Поліссі цей вид зростає в Національному парку «Прип'ятський» (раніше ця територія була Прип'ятським заповідником), а також на півночі країни — в Березинському біосферному заповіднику та ландшафтному заказнику «Освейський» (Верходвинський р-н Вітебської обл.). Для

НП «Прип'ятський» *A. vesiculosa* наводиться для долини Прип'яті за зборами Н. Збитковського (1927 р.) з околиць с. Переров [26]. Тому щодо території Білорусі гостро стоїть питання ревізії і контролю відомих нині популяцій цього виду, виявлення нових місцезростань і забезпечення їхньої охорони, заборони водознижувальних меліоративних робіт у місцях зростання *A. vesiculosa*, дотримання режиму водойм, а також культивування цього виду для реінтродукції його у природу [29].

Отже, наші дослідження останніх років довели, що верхня течія Прип'яті — один із основних регіонів зростання цього виду в нашій країні та в Європі. В українській частині басейну Прип'яті протягом останніх 20-ти років внаслідок створення нових природно-заповідних об'єктів сформувалися сприятливіші умови для охорони *A. vesiculosa*. Перш за все, це стосується тих місцезростань, які розміщені на природно-заповідних територіях у верхів'ях Прип'яті, а саме: Шацький НПП, де вид утворює значні популяції і розширює свій ареал [16, 17]; НПП «Прип'ять — Стохід», де *A. vesiculosa* трапляється досить часто як поодинокі, так і у вигляді популяцій у затоках Прип'яті та Стоходу, в озерах і на мілководдях; Черемський ПЗ, де вид є, але в меншій кількості порівняно з іншими територіями. Важливе значення у збереженні виду мають і заказники загальнодержавного значення, в яких зростає *A. vesiculosa*, а саме: ландшафтні заказники «Чахівський» і «Мошне» (Любомльський р-н Волинської обл.), гідрологічний заказник «Рогізненьський» (Любешівський р-н Волинської обл.), загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення «Чорнобильський» (Іванківський р-н Київської обл.).

Порівнюючи кількісні та просторово-часові українські й білоруські локалітети виду в басейні Прип'яті, спостерігаємо, що тоді, коли в Білорусі вид скорочує свій ареал, в Україні, навпаки, — у верхній частині басейну відбувається його розширення. Ми схиляємося до думки, що основним чинником цього тут є менше антропогенне навантаження, чому саме і сприяло створення низки природно-заповідних територій, особливо в межах Волинської обл.

1. Андрієнко Т.Л. Альдрованда пухирчата — *Aldrovanda vesiculosa* L. // Червона книга України: рослинний світ. — К., 1996. — С. 132.
2. Андрієнко Т.Л. Комахоїдні рослини України. — К.: Альтерпрес, 2009. — 80 с.
3. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І. Раритетна компонента флори судинних рослин Українського Полісся // Фіторизноманія Українського Полісся та його охорона / Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — С. 89—108.
4. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І., Аран Р.Я., Коніщук М.О. Національний природний парк «Прип'ять — Стохід». Рослинний світ / Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко. — К.: Фітосоціоцентр, 2009. — 86 с.
5. Афанасьев К.С. Новое местонахождение *Aldrovanda vesiculosa* L. в СССР // Ботан. журн. — 1953. — 38, № 3. — С. 432—434.
6. Барановский Б.А., Бондаренко Л.В. Современная находка *Aldrovanda vesiculosa* L. в Присамарье // Проблемы фундаментальной экологии: Мат-лы III Всеукраинской конф., г. Кривой Рог, 8—9 декабря 1998 г. — Кривой Рог, 1998. — С. 39—42.
7. Бачурина Г.Ф., Бродіс Є.М. Нові місцезнаходження альдрованди на Україні // Укр. ботан. журн. — 1958. — 15, № 4. — С. 97—98.

8. Бойко М.Ф., Мойсієнко І.І. Знахідка *Aldrovanda vesiculosa* L. (*Droseraceae*) на Кардашинському болоті в Херсонській області // Укр. ботан. журн. — 2001. — 58, № 6. — С. 706—709.
9. Бордзіловський Є.І. Родина Росичкові — *Droseraceae* DC. // Флора УРСР. — Т. 5. — К.: Вид-во АН УРСР, 1953. — С. 436—437.
10. Гелюта В.П., Вакаренко Л.П., Дубина Д.В. та ін. Заказник «Любче». Природні умови, біорізноманітність, збереження та управління. — Київ, 2001. — 224 с.
11. Горбик В.П., Котов В.М. Эколого-ценологические особенности произрастания альдрованды пузырчатой в Киевском водохранилище // Гидробиологические исследования пресных вод. Сб. науч. тр. — Киев: Наук. думка, 1985. — С. 76—78.
12. Дубина Д.В. Вища водна рослинність / Відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко // Рослинність України. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — 412 с.
13. Дубина Д.В., Чорна Г. А. Альдрованда пухирчата. *Aldrovanda vesiculosa* L. // Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — С. 422.
14. Иконников С.С. Род. Альдрованда — *Aldrovanda* L. // Флора Восточной Европы. — 2001. — Т. 10. — С. 303.
15. Зелена книга України / Під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я. Дідуха — К.: Альтерпрес, 2009. — 448 с.
16. Зуб Л.М., Карпова Т.О. Рідкісні види водяних рослин та умови їх збереження у Шацькому національному парку // Шацький національний природний парк. Наукові дослідження 1994—2004. — Світязь, 2004. — С. 70—71
17. Карпова Г.О., Зуб Л.М. До поширення *Aldrovanda vesiculosa* L. на озерах Шацької групи // Ю.Д. Клеопов та сучасна ботанічна наука: Мат-ли читань, присвяч. 100-річчю з дня народження Ю.Д. Клеопова. — К.: Фітосоціоцентр, 2002. — С. 375—378.
18. Коніщук В.В. Класифікація екосистем Черемського природного заповідника з використанням картографічного методу // Укр. фіто-соціол. зб. — Київ, 2005. — Сер. С. — Вип. 1 (23). — С. 61—76.
19. Коніщук В.В. Черемський природний заповідник // Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона / Під заг. ред. Т. Андрієнко. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — С. 130—140.
20. Кучеревський В.В. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Дніпропетровщини. — К., 2001. — 360 с.
21. Макрофиты-индикаторы изменения природной среды / Дубина Д.В., Гейны С., Гроудова З. и др. — Киев: Наук. думка, 1993. — 435 с.
22. Мельник С.Д. Ще одна знахідка альдрованди на Україні // Укр. ботан. журн. — 1972. — 29, № 3. — С. 381—383.
23. Орлов О.О. Рідкісні та зникаючі види судинних рослин Житомирської області. — Житомир, 2005. — С. 41—42.
24. Підопличко А.П. Род Альдрованда — *Aldrovanda* Monti // Флора БССР. — 1949. — Т. 2. — С. 462.
25. Прядко О.І. Нові дані про фіторізноманіття заказників Волинської області // Шацький національний природний парк. Наукові дослідження 1994—2004 рр. — Світязь, 2004. — С. 66—67.
26. Сосудистые растения Национального парка «Припятский» / В.И. Парфенов [и др.]. — Минск: Беларус. дом печати, 2009. — 208 с.
27. Тарасов В.В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характеристика видів. — Дніпропетровськ, 2005. — 276 с.
28. Ташев А.Н. Флора высших растений Болгарии: история изучения, структура и проблемы охраны // Укр. ботан. журн. — 2008. — 65, № 1. — С. 41—57.
29. Третьяков Д.И. Альдрованда пузырчатая // Красная книга Республики Беларусь. — 2006. — С. 104—105.
30. Терехин Э.С. Развитие и строение семени *Aldrovanda vesiculosa* L. (*Droseraceae*) // Ботан. журн. — 1986. — 71, № 4. — С. 527—533.
31. Чорна Г.А. Флора водойм і боліт Лісостепу України. Судинні рослини. — К., Наук. думка. — 2006. — С. 66—67.

32. *Шаєрова А.О.* Прип'ять // Географічна енциклопедія України. — К., 1993. — Т. 3. — С. 83—84.
33. *Шевчик В.Л.* Нові дані про поширення деяких рідкісних видів флори Західного Полісся // Укр. ботан. журн. — 1987. — **44**, № 6. — С. 38—42.
34. *Adamec L.* Ecological requirements and recent European distribution of the aquatic carnivorous plant *Aldrovanda vesiculosa* L. — A review // Folia Geobot. Phytotax. — 1995. — **30**. — P. 53—61.
35. *Berta J.* Beitrag zur Ökologie und Verbreitung von *Aldrovanda vesiculosa* L. // Biol. (Bratislava) — 1961. — **16**. — P. 561—573.
36. *Huber H.* *Aldrovanda* L. // *Hegi G.* Illustrierte Flora von Mitteleuropa, ed. 2. — München, 1961. — **4**, t. 2. — P. 18—20.
37. *Kamiński R.* *Aldrovanda vesiculosa* L. // Poradniki ochrony siedlisk i gatunków. Natura 2000 — podręcznik metodyczny (Praca zbiorowa pod redakcją dr hab. Barbary Sudnik-Wyjcikowskiej i dr Hanny Werblan-Jakubiec). — 2004. — Tom 9. — P. 75—80.
38. *Kamiński R.* *Aldrovanda vesiculosa* L. — *Aldrovanda pecherzykowata* // Czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. — Kraków, 2007. — S. 176—178.
39. *Kamiński R.* Restytucja *Aldrovandy* pecherzykowatej (*Aldrovanda vesiculosa* L.) w Polsce i rozpoznanie czynników, decydujących o jej przetrwaniu w klimacie umiarkowanym. — Wrocław: Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2006. — 105 s.
40. *Kamiński R., Adamec L., Breckpot C.* Report on recent sites of *Aldrovanda vesiculosa* (*Droseraceae*) in Poland // Fragm. Florist. Geobot. — 1996. — **41**, N 2. — P. 291—294.
41. *Kundu S. R., Basu S., Chakraverty R. K.* *Aldrovanda vesiculosa* Linn. — its maiden appearance and disappearance from India: a review // J. Econ. Taxon. Bot. — 1996. — **20**. — P. 719—724.
42. *Lassus A.* de Analyse du mémoire de Gaëtan Monti sur l'*Aldrovandia* suivie de quelques observations sur l'irritabilité des follicules de cette plante // Bull. Soc. Bot. Fr. — 1861. — N 8. — P. 519—523.
43. *List of rare, threatened and endemic plants in Europe* (1982 edit). — Strasbourg, 1983. — 164 p.
44. *Vilkonis K.K.* *Aldrovanda vesiculosa* L. (*Droseraceae*) in Lithuania (July 17, 2001 — August 15, 2003) // Acta. Biol. Univ. Daugavp. — 2004. — **4**, № 1. — P. 39—41.
45. *Walters S.M.* Conservation of the European flora: *Aldrovanda vesiculosa* L., a documented case-history of a threatened species // Systematic botany, plant utilization and biosphere conservation / Ed. I. Hedberg. — Stockholm, 1979. — P. 76—82.

Рекомендує до друку
С.Л. Мосякін

Надійшла 29.09.2010 р.

Н.Н. Шиян, Т.Л. Андриенко

Институт ботаники им. Н.Г. Холодного НАН Украины, г. Киев

ALDROVANDA VESICULOSA L. (*DROSERACEAE*) В БАССЕЙНЕ р. ПРИПЯТЬ

Рассмотрены распространение и охрана *Aldrovanda vesiculosa* L. в бассейне р. Припять в пределах Украины и Беларуси. Результаты научных исследований в регионе свидетельствуют о том, что эта территория является одним из крупнейших в Европе центров распространения исследуемого вида.

К л ю ч е в ы е с л о в а: *Aldrovanda vesiculosa*, флора, охрана, гербарий KW, Украина, Беларусь.

N.M. Shiyan, T.L. Andrienko

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

ALDROVANDA VESICULOSA L. (*DROSERACEAE*) IN THE PRYPIAT RIVER BASIN

The article deals with distribution and conservation issues of *Aldrovanda vesiculosa* L. in the Prypiat River basin within the territory of Ukraine and Belarus. Recent studies show that this region is one of the main centers of the species distribution in Europe.

К е у w o r d s: *Aldrovanda vesiculosa*, flora, conservation, Herbarium KW, Ukraine, Belarus.